

Leszek Leśniewski
ORCID: 0000-0002-2994-5900
leszek.lesniewski@sopocka.edu.pl

Komparatywna analiza sektora bankowego w Polsce i w Szwecji w czasie kryzysów lat 90. XX w., globalnego kryzysu finansowego oraz pandemii COVID-19

Streszczenie

Artykuł dotyczy porównania sytuacji sektora bankowego w Polsce oraz w Szwecji. Przyjęto trzy okresy dekonjunktury: kryzysy lat 90. XX w., globalny kryzys finansowy oraz spowolnienie gospodarcze związane z wystąpieniem pandemii COVID-19. Wybór był determinowany przeprowadzonym przeglądem literatury na temat mechanizmów kryzysów finansowych w krajach Unii Europejskiej. Celem opracowania jest dokonanie oceny w jakim stopniu trzy kryzysy wpłynęły na polski i szwedzki sektor bankowy. Przeprowadzona analiza dla polskiego i szwedzkiego sektora bankowego w badanych latach 1990–2022 potwierdziła utrzymującą się prawidłową kondycję finansową. W Polsce zmiany w sektorze bankowym nastąpiły w większym stopniu w czasie pandemii COVID-19 niż w okresie globalnego kryzysu. Natomiast w Szwecji zmiany te miały miejsce w większym stopniu w czasie globalnego kryzysu niż podczas pandemii. Szwecja w następstwie zdobytego doświadczenia z przeżytych kryzysów nordyckich wyciągnęła wnioski, co poskutkowało lepszą reakcją badanego sektora na kolejne kryzysy. Wnioski te składałyby się na dobry przykład przewycięzania kryzysu dla Polski w kolejnych latach.

Słowa kluczowe: sektor bankowy, Polska, Szwecja, kryzys

Kody JEL: G21, E63, N24

* Leszek Leśniewski – Sopocka Akademia Nauk Stosowanych w Sopocie.

Comparative analysis of the banking sector in Poland and Sweden during the crises of the 1990s, global financial crisis and COVID-19 pandemic

Abstract

The article concerns the comparison of the situation of the banking sector in Poland and Sweden. Three periods of economic downturn adopted: the crises of the 1990s, the global financial crisis and the economic slowdown related to the COVID-19 pandemic. The choice was determined by a literature review on the mechanisms of financial crises in the European Union countries. The aim of the article is to assess the extent to which the three crises have affected the Polish and Swedish banking sectors. The analysis carried out for the Polish and Swedish banking sectors for the surveyed years 1990-2022 confirmed the continuing normal financial condition. In Poland, changes in the banking sector took place to a greater extent during the COVID-19 pandemic than during the global crisis. In Sweden, on the other hand, these changes took place to a greater extent during the global crisis than during the pandemic. Sweden, following the experience gained from the Nordic crises, drew conclusions, which resulted in a better response of the surveyed sector to subsequent crises. These conclusions would be a good example of overcoming the crisis for Polish in the coming years.

Key words: banking sector, Poland, Sweden, crisis

JEL codes: G21, E63, N24

Wstęp

System bankowy odgrywa istotną rolę w gospodarkach poszczególnych państw. Działając w sposób efektywny poprawia sytuację społeczno-gospodarczą (Mishkin 2001; Sepp 2011). W literaturze przedmiotu dominują artykuły skupiające się mechanizmach kryzysów finansowych. Z jednej strony tylko na badaniach sektora bankowego odnoszących się do jednego kraju, np. Polski lub Szwecji, na tle grupy krajów na podobnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego. Z drugiej strony odnoszą się tylko do porównania jednego lub dwóch kryzysów, np. kryzysy nordyckie w porównaniu z kryzysem globalnym. Zmiany związane z wystąpieniem kryzysów w latach 90. XX w. w Polsce i Szwecji były zjawiskami lokalnymi – lub dokładniej – regionalnymi. Z kolei kryzys zapoczątkowany w Stanach Zjednoczonych w 2008 r. miał charakter globalny¹ (Anderton i Tewolde 2011; Bernanke 2018; Miklaszewska 2023). Natomiast wybuch pandemii COVID-19 miał podłoże nieekonomiczne² (Aldasoro i in. 2020). Wszystkie te spowolnienia w mniejszym lub większym stopniu wpłynęły na

¹ Dla celów niniejszego artykułu zdefiniowano ten kryzys, jako kryzys globalny. Kryzys ten z racji swych pierwotnych źródeł stworzył szereg wyzwań oraz zagrożeń, wobec jakich stanęły rynki finansowe. Globalny charakter kryzysu sprawił, że swym zasięgiem – porównywanym do Wielkiego Kryzysu – objął on całą gospodarkę światową oraz większość jej dziedzin.

² W zgodzie z literaturą przedmiotu oraz dla uproszczenia, w artykule przyjęto, że okres po wybuchu pandemii COVID-19 nazywany jest spowolnieniem gospodarczym. Sektory bankowe w poszczególnych krajach odczuły negatywne skutki – mimo niefinansowego charakteru pandemii – w porównaniu z innymi sektorami, a także w porównaniu z poprzednimi kryzysami.

sytuację oraz podejmowanie działań związanych z funkcjonowaniem sektorów bankowych. Kryzysy nordyckie to uznawane za pierwsze kryzysy o charakterze systemowym, które dotknęły Danię, Finlandię, Norwegię i Szwecję w latach 80. i 90. XX w. Z kolei w latach 80. i 90 XX w. w państwach Europy Środkowo-Wschodniej wystąpiły kryzysy o charakterze gospodarczym, które w literaturze przedmiotu nazywane są kryzysami w państwach transformacji. Dodatkowo ciąg zdarzeń, który przyczynił się do wybuchu kryzysu globalnego, rozpoczął się w drugiej połowie lat 90. – po lub w trakcie kryzysów nordyckich oraz kryzysów w państwach transformacji. Jeszcze z innej strony twierdzi się, że Europa od 2007 r. znajduje się w „permanentnym kryzysie”, który wykracza poza pandemię COVID-19³. Z tego względu dobór dwóch odmiennych krajowych sektorów bankowych – polskiego i szwedzkiego – oraz trzech odmiennych okresów dekonjunktury determinowany był zróżnicowaniem reakcji badanych krajów na poszczególne kryzysy, a także powtarzalnością schematów występowania kryzysów w krajach europejskich w XX w. i XXI w.⁴

Wypełniając taką lukę badawczą, w niniejszym artykule podjęto próbę odpowiedzi na pytanie badawcze: czy i w jakim zakresie kryzysy w latach 90. XX w., po 2008 r. oraz po 2019 r. wpłynęły na sytuację polskiego i szwedzkiego sektora bankowego?

Głównym celem artykułu jest dokonanie oceny w jakim stopniu kryzysy lat 90. XX w., globalny kryzys finansowy i spowolnienie gospodarcze związane z wystąpieniem pandemii COVID-19 wpłynęły na polski i szwedzki sektor bankowy. Realizacji tak sformułowanego celu głównego pracy posłużyły przyjęte cele szczegółowe, tj.: zbadanie uwarunkowań gospodarczych w Polsce i Szwecji po 1990 r.; porównanie podobieństw oraz różnic charakteryzujących polski i szwedzki sektor bankowy; ocena sytuacji w sektorze bankowym w Polsce i Szwecji w latach 1990–2022.

W oparciu o literaturę przedmiotu w artykule przyjęto tezę: reakcja szwedzkiego sektora bankowego na kryzys globalny oraz spowolnienie związane z wystąpieniem pandemii COVID-19 była lepsza niż w przypadku Polski. Reakcja ta wynikała z doświadczenia szwedzkiego sektora bankowego zdobytego po kryzysie nordyckim lat 90. XX w.

Metodami badawczymi, które posłużyły realizacji tak sformułowanego celu oraz weryfikacji tak sformułowanej tezy, są: analiza literatury przedmiotu, statystyczna analiza porównawcza oraz analiza przypadku – z wykorzystaniem analizy wskaźnikowej.

W pierwszej części przedstawiono uwarunkowania sytuacji gospodarczej w Polsce i w Szwecji w latach 1990–2022. Druga część poświęcona jest charakterystyce polskiego oraz szwedzkiego sektora bankowego. W części trzeciej zaprezentowano wyniki z przeprowadzonego badania sektora bankowego za pomocą zmodyfikowanej metody Du Ponta, z wykorzystaniem wybranych mierników finansowych.

³ Właściwym jest zarówno porównanie osobno trzech okresów dekonjunktury po 1990 r. oraz przyjęcie pełnego okresu badawczego 1990-2022. Obydwa podejścia zostały zaprezentowane w niniejszym artykule.

⁴ Por. m.in. z Laeven i Valencia (2020), Barik (2022), Ozili (2023), Shamshadali, Abdul Gafoor i Daimari (2024).

1. Uwarunkowania gospodarcze w Polsce i Szwecji po 1990 r.

Lata 1990–2022 to okres ogólnoświatowej, silnie wzrostowej tendencji pod względem wytwarzanego PKB, zahamowywanej jedynie w okresach kryzysów. Z tego względu z punktu widzenia analizowanych państw istotne jest przedstawienie warunków gospodarczych panujących w otoczeniu sektora bankowego w Polsce i w Szwecji. Państwa te różnią się w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego. Na podstawie wybranych rankingów potwierdzają to międzynarodowe indeksy. *Global Competitiveness Index* w 2019 r. dla Polski wyniósł 68,9, natomiast dla Szwecji 81,2. Najwyżej w obydwóch państwach została oceniona stabilność makroekonomiczna, z kolei najniżej: w Polsce – zdolność do innowacji, a w Szwecji wielkość rynku. *International Institute for Management Development* wskazał w 2022 r. wartość indeksu konkurencyjności dla Polski na poziomie 60,48 (najwyżej oceniono poziom zatrudnienia, najniżej oceniono przepisy dotyczące działalności gospodarczej), natomiast dla Szwecji na poziomie 91,86 (najwyżej oceniono zdrowie i środowisko, najniżej oceniono politykę podatkową). Według *United Nations Development Programme*, wartość *Human Development Index* w Polsce wzrosła z 0,716 (w 1990 r.) do 0,876 (w 2021 r.), a w Szwecji z 0,810 (w 1990 r.) do 0,947 (w 2021 r.). W Polsce w 2022 r. *Index of Economic Freedom* osiągnął wartość 67,7, natomiast w Szwecji 77,5. Z kolei według danych *Better Life Index* w 2021 r. Polska znalazła się na 25. miejscu, a Szwecja na 4. miejscu. Natomiast *Global Findex* w 2021 r. dla Polski i Szwecji osiągnął wartość odpowiednio: 1,45 i 1,44.

Warunki makroekonomiczne u progu transformacji rynkowej charakteryzowały się: brakiem możliwości obsługi długu zagranicznego, galopującą inflacją, niskim poziomem PKB *per capita* (Feldstein 2011). Skala trudności w Polsce była związana z określeniem odpowiedniej „kombinacji” realizacji polityki fiskalnej, pieniężnej i kursowej. Wdrażaniu programów stabilizacyjnych towarzyszyły niesprzyjające uwarunkowania zewnętrzne, m.in. rozpad Związku Radzieckiego (Belka 2013; Kowalski 2013). Recesja w Polsce była stosunkowo łagodna w porównaniu do pozostałych państw Europy Środkowo-Wschodniej⁵. Po 2000 r. w polskiej gospodarce silnie uwidoczniły się: efekt kreacji handlu, inwestowanie w kapitał ludzki oraz nastawienie na rozwój sektora usług. Mimo to w przypadku Polski wyraźny jest brak docelowego modelu kapitalizmu (Schweiger i Magone 2017). Obecnie podstawę ustroju gospodarczego stanowi społeczna gospodarka rynkowa oparta na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych. Inaczej niż w innych państwach Unii Europejskiej artykułowana jest bardziej potrzeba silnego państwa niż rynku i rodziny (Reichardt 2011).

Z przeglądu literatury przedmiotu wynika, że Szwecję kwalifikuje się do grupy państw opiekuńczych – socjaldemokratycznych. Początek budowy szwedzkiego modelu *welfare state* przypada na lata 30. XX w. Nordycki model kapitalizmu (*Nordic welfare state*) odnosi się do społeczno-ekonomicznych rozwiązań przyjętych w państwach nordyckich (Leśniewski 2020). Model ten opiera się na silnym państwie biorącym na siebie odpowiedzialność za dystrybucję dóbr i usług oraz społeczeństwie obywatelskim

⁵ Według Międzynarodowego Funduszu Walutowego w Polsce wystąpił kryzys gospodarczy w latach 1981–1994.

(Brandal, Bratberg i Thorsen 2013). W nordyckim modelu uznaje się, że społeczeństwo i władze publiczne są zasadniczym gwarantem godziwego poziomu życia i bezpieczeństwa socjalnego obywateli (Nowiak 2011). Mniej istotne są natomiast mechanizmy rynkowe oraz rola rodziny. Kryzysy nordyckie⁶ w latach 90. XX w. były punktem zwrotnym dla gospodarki szwedzkiej i nordyckiego modelu kapitalizmu. Nie były one wywołane przez rozwiązania funkcjonujące w ramach poprzedniego ładu gospodarczego, ale poprzez próby jego modyfikacji. Również w przypadku Szwecji załamanie gospodarcze było następstwem ogólnej recesji ekonomicznej w Europie Zachodniej i Wschodniej, wywołanej upadkiem Związku Radzieckiego (Leśniewski 2019). Plany naprawcze skupiły się na oszczędnościach w wydatkach rządowych oraz wypracowaniu korzystnych relacji pomiędzy pracą i kapitałem. Zmiany w realizacji polityki gospodarczej przyniosły oczekiwane efekty. Po 1999 r. Szwecja zaczęła wychodzić z kryzysu gospodarczo-finansowego (Honkapohja 2012; Buckley, Avgouleas i Arner 2018).

Badane państwa wybrały względnie podobną strategię pogłębiania integracji gospodarczej w ramach Unii Europejskiej⁷. Niezależne – w Polsce oraz Szwecji od Europejskiego Banku Centralnego – polityka monetarna, posiadanie własnej waluty, stabilizowanie cen na poziomie krajowym, mogą ugruntować coraz to dłuższą derogację. Bezwzględnie wymagane spełnienie kryteriów konwergencji nominalnej w obecnych warunkach oddala możliwości makroekonomiczne szybkiego i stosunkowo bezpiecznego wejścia do Unii Gospodarczej i Walutowej. Zgodnie z *Raportem o Konwergencji Europejskiego Banku Centralnego za 2024 r.*:

- stopa inflacji HICP (wartość referencyjna 3,3%):
 - w Polsce wynosiła 6,1% (kryterium niespełnione),
 - w Szwecji wynosiła 3,6% (kryterium niespełnione),
- długoterminowe stopy procentowe (wartość referencyjna 4,8%):
 - w Polsce wynosiły średnio 5,6% (kryterium niespełnione),
 - w Szwecji wynosiły średnio 2,5% (kryterium spełnione),
- saldo sektora instytucji rządowych i samorządowych:
 - w Polsce – deficyt na poziomie 5,1% PKB (kryterium niespełnione),
 - w Szwecji – deficyt na poziomie 0,6% PKB (kryterium spełnione),
- zadłużenie sektora instytucji rządowych i samorządowych do PKB:
 - w Polsce wyniosło 49,6% (kryterium spełnione),
 - w Szwecji wyniosło 31,2% (kryterium spełnione).

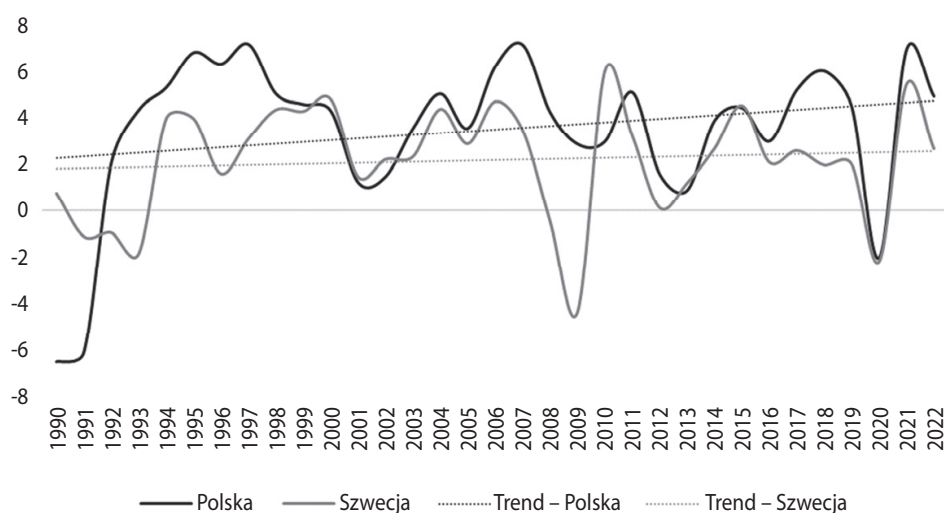
Kryzys, który rozpoczął się w 2008 r. w Stanach Zjednoczonych, uwidoczniał słabości globalnego rynku finansowego i niską jego odporność na wstrząsy (Jonung 2009). Z analizy literatury przedmiotu wynika, że wpływ kryzysu finansowego na gospodarkę europejską okazał się bardzo istotny (Claessens i Kose 2013; Berglund i Ma-

⁶ Według danych *National Bureau of Economic Research* w Szwecji wystąpił kryzys bankowy w 1991 r. oraz walutowy w 1992 r. Z kolei według danych Banku Światowego w Szwecji w latach 1991–1994 miał miejsce kryzys systemowy.

⁷ Do Unii Europejskiej Szwecja przystąpiła 1 stycznia 1995 r., natomiast Polska 1 maja 2004 r. W 2003 r. w Szwecji odbyło się referendum w sprawie przystąpienia do UGiW – ponad połowa mieszkańców opowiedziała się przeciwko wprowadzeniu euro. W Polsce nie odbyło się dotychczas referendum w sprawie przystąpienia do UGiW.

kinen 2019). Większość państw zanotowała ujemną zmianę wzrostu PKB. Zmiany w Szwecji były bardziej widoczne niż w Polsce. W 2009 r. odnotowano wartości tempa wzrostu PKB (w %) dla Polski 2,83, natomiast dla Szwecji -4,34. W 2010 r. nastąpiło wychodzenie z kryzysu. Sytuacja społeczno-gospodarcza w badanych państwach zaczęła się stabilizować. Kolejne wyraźne załamanie nastąpiło w momencie wybuchu pandemii COVID-19 (Miklaszewska i Kil 2023). Spowolnienie gospodarcze z przełomu 2019 r. i 2020 r. było odczuwalne w ujęciu globalnym oraz regionalnym – również w Polsce i Szwecji. Sytuacji makroekonomicznej nie poprawiła eskalacja ukraińsko-rosyjskiego konfliktu zbrojnego. Z danych wynika, że w latach 1990–2022 w obydwu państwach odnotowano trend wzrostowy dla tempa wzrostu PKB. Najniższe wartości wystąpiły w latach 90. XX w., a także w okresie globalnego kryzysu finansowego oraz w trakcie pandemii COVID-19. Największe zmiany (spadek, a następnie wzrost) obejmowały w Polsce lata 1991–1992 oraz 2020–2021, natomiast w Szwecji lata 2009–2010 oraz 2020–2021 (por. rysunek 1).

Rysunek 1. Średnie wartości tempa wzrostu PKB (w %) w Polsce i Szwecji w latach 1990–2022



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Międzynarodowego Funduszu Walutowego (dostęp 10.01.2025).

Podsumowując uwarunkowania makroekonomiczne, można stwierdzić, że z jednej strony w badanych państwach w latach 90. XX w. doszło do „rewolucji gospodarczej”. W przypadku Polski wynikało to z transformacji ustrojowej, natomiast w przypadku Szwecji z następstw kryzysów nordyckich. Z drugiej strony państwa te wyciągnęły wnioski (Szwecja w większym stopniu, Polska w mniejszym stopniu) wprowadzając rozwiązania zmierzające do poprawy lub utrzymania poziomu rozwoju gospodarczego. Polska i Szwecja w odpowiednim momencie przystąpiły do Unii Europejskiej, ale z przyczyn instytucjonalnych pozostają poza Unią Gospodarczą i Walutową. Warto podkreślić, że analizowane państwa w różnym stopniu zostały dotknięte kryzysem globalnym, ale w podobnym stopniu spowolnieniem związanym z wybuchem pandemii COVID-19.

2. Charakterystyka polskiego oraz szwedzkiego sektora bankowego

Od ponad dekad trwa budowanie systemów bankowych na miarę potrzeb gospodarki polskiej i szwedzkiej. Systemy te przeszły poprzez zmianę od modelu monopolu do modelu konkurencji. Związane było to z usprawnieniem oraz ujednoczeniem otoczenia instytucjonalnego sektora bankowego (Świdarska 2013; Kopiński 2016). Przyjęty dwupoziomowy system bankowy wymagał koncentracji działań banku centralnego (w Polsce – Narodowego Banku Polskiego, w Szwecji – *Riksbank*) na polityce pieniężnej, nastawionej na stabilność cen i utrzymanie wartości pieniądza⁸. Przemiany doprowadziły do tego, że systemy te przestały tworzyć jedynie banki krajowe, a obecnie – oprócz instytucji finansowych, charakterystycznych dla danego państwa – w dużej mierze tworzą go instytucje międzynarodowe (Edvinsson, Jacobson i Waldenstrom 2020).

Współczesne systemy bankowe Polski i Szwecji kształtowały się pod wpływem różnorodnych czynników oddziaływujących na strukturę i funkcjonowanie (Mannasoo i Mayes 2009; European Banking Federation 2022). Z jednej strony systemy te opierają się na uniwersalnym charakterze banków, funkcjonowaniu banków w ramach grup oraz wysokiej koncentracji działalności bankowej. Z drugiej strony w przypadku Szwecji banki komercyjne jako jedyne instytucje finansowe uprawnione są do przyjmowania depozytów od klientów⁹, natomiast w Polsce banki są instytucjami, które jako jedyne posiadają uprawnienia do udzielania kredytów¹⁰. Sprawia to, że polski i szwedzki sektor bankowy ogranicza w pewnym zakresie możliwość swobody konkurencji na rynku finansowym.

Elementem charakterystycznym dla szwedzkiego systemu bankowego jest duża aktywność banków rodzimych poza granicami państwa macierzystego (Chojec ki i Matysek-Jędrzych 2003). Jednocześnie bankowość szwedzka w dużym stopniu ogranicza napływ kapitału zagranicznego. W przypadku Polski struktura kapitału w sektorze bankowym ma odmienny charakter – z przewagą kapitału zagranicznego. Biorąc pod uwagę notowane na krajowych giełdach indeksy (w Szwecji – OMX STOCKHOLM BANKS PI; w Polsce – WIGBANKI), w Szwecji dominuje kapitał szwedzki, islandzki, fiński oraz norweski¹¹, natomiast w Polsce przeważa polski, hiszpański, niemiecki, holenderski i francuski¹². Z tego względu w badanych państwach pozycja instytucji finansowych w odmienny sposób przyczynia się do wyparcia dochodów obszarów usługowych przez banki zagraniczne. Alokowanie funduszy poprzez zagraniczne banki nie musi być zbieżne ze stosowanymi metodami

⁸ W 2004 r. wyznaczono w Polsce cel inflacyjny na poziomie 2,5 proc. z dopuszczalnym przedziałem wahań +/- 1 punkt procentowy. W Szwecji w latach 90. XX w. cel inflacyjny wyznaczono na poziomie 2% (+/- 1 proc.). Dla porównania Europejski Bank Centralny w 2021 r. za cel inflacyjny przyjął poziom 2% w średnim okresie.

⁹ Por. z Lag (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse.

¹⁰ Por. z Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe.

¹¹ Por. z Company Fact Sheet Nasdaq Stockholm AB 2024.

¹² Por. z Dane sektora bankowego Komisji Nadzoru Finansowego 2023.

banków krajowych, a w konsekwencji prowadzi do odmiennych niż zaplanowane zmian w rozwoju gospodarczym (Havrylchuk 2004; Guibourg i Segendorff 2007; Pawłowska 2016).

Na skutek kryzysów i spowolnień gospodarczych na przełomie XX i XXI w. sektor bankowy został zmuszony do poprawy wiarygodności i wizerunku (Ferreira 2023). W tym celu w Polsce i Szwecji zostały wprowadzone rozwiązania instytucjonalne w zakresie regulacji odnoszących się do sektora finansowego i określające docelowy model bankowości. Systemy gwarantowania depozytów powołano w Polsce w 1994 r. – Bankowy Fundusz Gwarancyjny, natomiast w Szwecji w 1996 r. – Szwedzkie Narodowe Biuro Zarządzania Długiem (szw. *Riksgälden*). W przypadku nadzoru i monitoringu instytucji działających na rynku finansowym organami powołanymi do tego zostały w Szwecji – Urząd Nadzoru Finansowego utworzony 1991 r. (szw. *Finansinspektionen*), natomiast w Polsce – Komisja Nadzoru Finansowego utworzona w 2006 r. (Tropeano 2018). Utrzymanie stabilnego systemu finansowego charakteryzującego się wysokim zaufaniem, poprawnie funkcjonującym rynkiem oraz wysokim poziomem ochrony konsumentów, a także zrównoważonym rozwojem stały się priorytetem ww. instytucji zarówno w Polsce, jak i w Szwecji (Baszyński 2014; Leśniewski 2015; Tran, Nguyen i Nguyen 2022). Potwierdza to, że polski i szwedzki system bankowy charakteryzuje się wysoką stabilnością i bezpieczeństwem¹³.

W sektorach bankowych Polski¹⁴ i Szwecji¹⁵ postępująca stabilizacja sytuacji gospodarczej była widoczna zwłaszcza we wzroście tzw. akcji kredytowej, poprawie wyników finansowych banków oraz zmniejszeniu wysokości rezerw tworzonych na pokrycie ryzyka kredytowego (Harasim 2009; Kluza i Walczyk 2020). W Polsce do 2021 r., a w Szwecji do 2020 r., banki komercyjne funkcjonowały w warunkach bardzo niskich stóp procentowych (Black i in. 2016; Hedstrom i in. 2024). Jednak ze względu na wzrost inflacji, banki centralne rozpoczęły proces podnoszenia stóp procentowych (Kristiansen i Cotten 2020). Doprowadziło to do zmiany dynamiki w udzielaniu kredytów bankowych (Kata i Chmiel 2019). Miały na to przełożenie zmiany w wielkościach stóp międzybankowych STIBOR (*Stockholm Interbank Offered Rate*) oraz WIBOR (*Warsaw Interbank Offered Rate*).

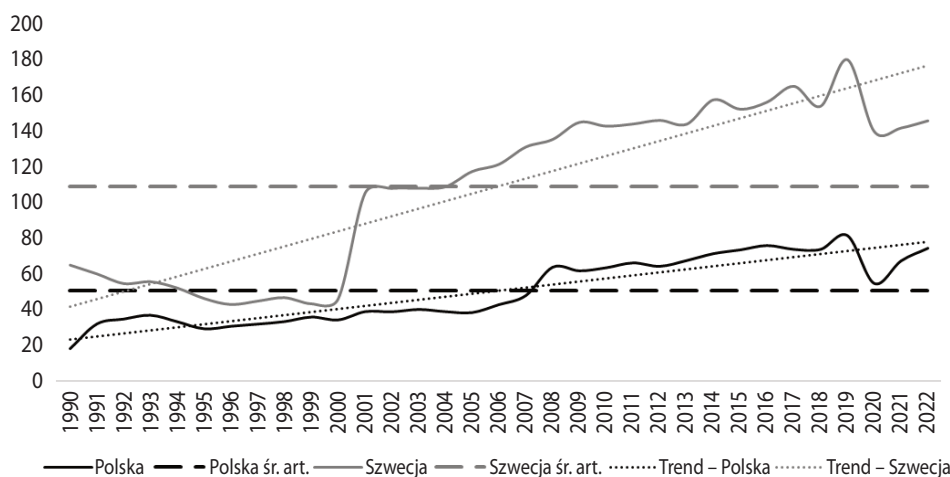
¹³ Por. z Fitchratings for Bank 2023.

¹⁴ Banki w Polsce koncentrują się głównie na następujących obszarach: spółdzielcza bankowość detaliczna, bankowość detaliczna, bankowość korporacyjna. Struktura sektora bankowego obejmowała w 2023 r. 574 banki, aktywa skonsolidowane wyniosły ponad 697 bln EUR. System gwarantowania depozytów wynosił 100 000 EUR. Udział w rynku trzech największych banków wyniósł w 2023 r.: Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski S.A. 15,70%; Bank Polska Kasa Opieki S.A. 10,25%; Santander Bank Polska S.A. 8,68%. W Polsce w 2023 r. przypadało około 21 oddziałów banków oraz 68 bankomatów na 100 tys. mieszkańców. Szerzej na ten temat por. z Związek Banków Polskich 2024.

¹⁵ Banki w Szwecji koncentrują się głównie na następujących obszarach: regionalna bankowość detaliczna, bankowość detaliczna, bankowość korporacyjna i inwestycyjna. Struktura sektora bankowego obejmowała w 2023 r. 162 banki, aktywa skonsolidowane wyniosły ponad 1,425.15 bln EUR. System gwarantowania depozytów wynosił 950000 SEK. Udział w rynku trzech największych banków wyniósł w 2023 r.: Skandinaviska Enskilda Banken AB 18,46%; Svenska Handelsbanken AB 14,93%; Swedbank AB 11,42%. W Szwecji w 2023 r. przypadało około 10 oddziałów banków oraz 29 bankomatów na 100 tys. mieszkańców. Szerzej na ten temat por. z Svenska Bankföreningen 2024.

W badanych latach wartości udzielonych kredytów jako procent PKB w badanych krajach miały zbliżoną tendencję – trend wzrostowy. Dodatkowo w krajach tych wystąpiło zróżnicowanie w wielkościach sektorów bankowych. W Szwecji odnotowano stosunkowo wyższy procentowy udział wartości udzielonych kredytów w PKB, w porównaniu do Polski. Wskaźnik ten w Szwecji, przewyższał o ponad 40% wartość odnotowaną dla polskiego sektora bankowego. W badanym okresie w Szwecji istotny wzrost tego wskaźnika nastąpił po 2000 r., z kolei w Polsce po 2007 r. Z danych wynika, że po 2008 r. nie nastąpiło załamanie w polskim i szwedzkim sektorze bankowym. Dopiero spowolnienie związane z pandemią COVID-19 przyczyniło się do spadku wartości udzielanych kredytów do PKB. Wystąpiła zmiana w przypadku Polski z 81% PKB w 2019 r. do 54% PKB w 2020 r., w przypadku Szwecji odpowiednio z 179% PKB do 139% PKB (por. rysunek 2).

Rysunek 2. Wartość udzielonych kredytów (% PKB) w Polsce i Szwecji w latach 1990–2022



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Międzynarodowego Funduszu Walutowego (dostęp 10.01.2025).

W ramach funkcjonowania sektorów bankowych kluczowymi wyzwaniami, z którymi musiały zmierzyć się w ostatnim czasie banki, stały się nadmierne obciążenia monetarne i fiskalne (Pawłowska 2015; Rakhmatilla 2021). Istotnymi dla konkurencyjności w sektorze okazały się możliwości i wyzwania związane z wprowadzaniem innowacyjnych rozwiązań bankowości elektroniczno-mobilnej oraz rosnący potencjał przedsiębiorstw typu *Fintech* (Murinde, Rizopoulos i Zachariadis 2022; Iwanicz-Drozdowska i Nowak 2024). Ważne wydaje się ciągłe wzmocnianie bezpieczeństwa informatycznego podmiotów finansowych m.in. banków, w celu zachowania odporności w przypadku poważnych zakłóceń operacyjnych, ostatnie związane z wprowadzeniem *Digital Operational Resilience Act (DORA)*.

Tabela 1. Analiza sektora bankowego w Polsce i w Szwecji za pomocą 5 sił Portera

Czynnik warunkujący	Ocena	
	Polska	Szwecja
<i>Siła przetargowa nabywców</i>	4	4
<i>Siła przetargowa dostawców</i>	4	3
<i>Rywalizacja wewnątrz sektora</i>	4	3
<i>Groźba pojawienia się nowych konkurentów</i>	3	2
<i>Groźba pojawienia się nowych substytutów</i>	4	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Copenhagen Economics 2024; European Banking Federation 2023.

Opierając się na powyższych argumentach dokonano analizy polskiego i szwedzkiego sektora bankowego za pomocą 5 sił Portera (por. Tabela 1). W pierwszym etapie wyodrębniono czynniki warunkujące. Każdemu czynnikowi przyporządkowana została ocena w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza bardzo niską, 2 – niską, 3 – umiarkowaną, 4 – wysoką, 5 – bardzo wysoką. Z przeprowadzonej analizy wynika, że siła przetargowa nabywców jest na takim samym poziomie w Polsce i w Szwecji. Na atrakcyjność sektora w najmniejszym stopniu wpływa groźba pojawienia się nowych konkurentów. Siła przetargowa dostawców, rywalizacja wewnątrz sektora oraz groźba pojawienia się nowych substytutów w Polsce została oceniona na poziomie 4. – wyższym niż w Szwecji, czyli na poziomie 3. Potwierdza to, że na sektory bankowe w Polsce i w Szwecji, mimo pewnym podobieństw w ich funkcjonowaniu, wpływają odmienne czynniki wewnętrzne i zewnętrzne.

3. Analiza sektora bankowego za pomocą wybranych mierników¹⁶

W nawiązaniu do powyższych uzasadnień, w tej części artykułu zbadano sytuację sektorów bankowych w Polsce i w Szwecji w trzech okresach dekonjunkury – lata 90. XX w., lata 2008–2010 oraz lata 2019-2021. W tym celu, posłużono się analizą porównawczą wybranych mierników finansowych dla sektorów bankowych (Kowalski i Staniszevska 1998; Bolt i Humphrey 2010; Abreu, Kimura i Sobreiro 2019). Metoda Du Ponta (w niniejszym artykule zmodyfikowana) polega na zintegrowanym zbadaniu zależności pomiędzy kategoriami, tj. zyskiem netto, kapitałem własnym, aktywami ogółem, przychodami ze sprzedaży, kosztami i dochodami ogółem

¹⁶ Przeprowadzone analizy mogą stanowić punkt wyjścia do pogłębionych badań i nie przesądzają o sytuacji sektorów bankowych w obu krajach. Analiza porównawcza może napotkać na ograniczenia wpływające na jakość przeprowadzonego badania ilościowego.

(Vittas 1991; Sobolewski i Stępień 2015; Bhatia i in. 2018; Corbae i Levine 2019). W badaniu wykorzystano następujące wskaźniki:

- rentowność kapitału własnego (ROE) zapisana wzorem:

$$ROE = \frac{\text{zysk netto}}{\text{kapitał własny}} * 100 \quad (1)$$

- rentowność aktywów (ROA) zapisana wzorem:

$$ROA = \frac{\text{zysk netto}}{\text{aktywa ogółem}} * 100 \quad (2)$$

- rentowność sprzedaży (ROS) zapisana wzorem:

$$ROS = \frac{\text{zysk netto}}{\text{przychody ze sprzedaży}} * 100 \quad (3)$$

- wskaźnik efektywności operacyjnej (CI) zapisany wzorem:

$$CI = \frac{\text{koszty ogółem}}{\text{dochody ogółem}} \quad (4)$$

- mnożnik kapitału własnego (EM) zapisany wzorem:

$$EM = \frac{\text{aktywa ogółem}}{\text{kapitał własny}} \quad (5)$$

- wskaźnik rotacji majątku (WRM) zapisany wzorem:

$$WRM = \frac{\text{przychody ze sprzedaży}}{\text{aktywa ogółem}} \quad (6)$$

W celu weryfikacji sytuacji sektorów bankowych w czasie trzech spowolnień gospodarczych w Polsce i w Szwecji w latach 1990–2022 porównano średnią arytmetyczną, odchylenie standardowe i współczynnik zmienności dla wskaźników ROE, ROA, ROS, CI, EM i WRM. Spośród badanych państw, na sześć zbadanych wskaźników Szwecja osiągała najwyższe wartości pod względem średniej arytmetycznej dla całego okresu badawczego 1990–2022 w przypadku wskaźników ROE, ROA i WRM, przy czym największa różnica pomiędzy wskaźnikami odnotowanymi w Polsce i Szwecji wystąpiła dla rentowności sprzedaży, a najmniejsza dla rentowności kapitału własnego. Jednocześnie należy zauważyć, że dla tych wskaźników odnotowano taką samą prawidłowość w przypadku odchylenia standardowego. Z kolei, w przypadku wielkości współczynnika zmienności, dla wszystkich wskaźników odnotowano bardzo zbliżone wartości w Polsce i w Szwecji. W badanych państwach dla okresu 1990–2022 dane sektora bankowego nie osiągnęły wartości ujemnych. Pożądaną zależność ROE>ROA (oznaczającą występowanie dźwigni finansowej w sytuacji efektywnego wykorzystania kapitałów własnych) w okresie 1990–2022 w badanych państwach odnotowano we wszystkich badanych latach. W prawidłowo funkcjonującym sektorze bankowym jednoczesna zależność ROE>ROA>ROS dla badanego okresu 1990–2022 nie została

odnotowana w żadnym roku. W Polsce dla całego badanego okresu tendencję wzrostową wykazywał tylko jeden wskaźnik, tj. rentowność sprzedaży. Z kolei w Szwecji tendencja wzrostowa została odnotowana dla czterech wskaźników, tj. ROE, ROA, ROS oraz EM. Wzrost wskaźników był zjawiskiem świadczącym o polepszaniu się sytuacji sektora bankowego (por. tabela 2).

Tabela 2. Średnia arytmetyczna, odchylenie standardowe i współczynnik zmienności wskaźników ROE, ROA, ROS, CI, EM i WRM sektora bankowego Szwecji i Polski dla okresów 1990–1994, 2008–2010, 2019–2021 i 1990–2022

Wskaźnik, państwo	Lata 1990–1994			Lata 2008–2010			Lata 2019–2021			Lata 1990–2022		
	kryzys nordycki (SE) kryzys transformacji (PL)			kryzys globalny			pandemia COVID-19			cały okres badawczy		
	<i>m</i>	<i>σ</i>	<i>V</i>	<i>m</i>	<i>σ</i>	<i>V</i>	<i>m</i>	<i>σ</i>	<i>V</i>	<i>m</i>	<i>σ</i>	<i>V</i>
ROE Szwecja	5,17	5,45	1,06	5,56	3,67	0,66	12,70	1,69	0,13	8,72	5,25	0,60
ROE Polska	3,44	10,25	2,98	11,12	4,95	0,45	4,31	1,61	0,37	8,98	5,74	0,64
ROA Szwecja	0,28	0,30	1,07	0,33	0,21	0,66	0,67	0,10	0,14	0,53	0,33	0,63
ROA Polska	0,24	0,04	0,19	0,94	0,30	0,32	0,42	0,20	0,47	0,78	0,42	0,53
ROS Szwecja	3,26	3,96	1,22	13,34	9,15	0,69	33,12	4,68	0,14	18,56	15,35	0,83
ROS Polska	1,49	1,56	1,05	15,09	4,42	0,29	11,55	3,49	0,30	12,06	6,26	0,52
CI Szwecja	11,81	9,17	0,78	1,81	0,56	0,31	0,65	0,06	0,10	3,32	5,21	1,57
CI Polska	7,94	3,19	0,40	1,86	1,17	0,63	0,35	0,02	0,06	2,49	2,64	1,06
EM Szwecja	17,83	2,03	0,11	16,98	0,16	0,01	18,90	0,81	0,04	16,78	1,82	0,11
EM Polska	14,07	1,11	0,08	11,65	1,97	0,17	10,87	1,41	0,13	11,44	1,98	0,17
WRM Szwecja	0,10	0,2	0,19	0,03	0,01	0,34	0,02	0,001	0,07	0,05	0,03	0,65
WRM Polska	0,15	0,0001	0,0009	0,06	0,008	0,13	0,03	0,006	0,17	0,08	0,04	0,51

m – średnia arytmetyczna

σ – odchylenie standardowe

V – współczynnik zmienności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Svenska Bankföreningen, Sveriges Riksbank, Komisji Nadzoru Finansowego, Narodowego Banku Polskiego (dostęp 14.01.2025).

W porównaniu do kryzysu nordyckiego, szwedzki sektor bankowy osiągnął lepsze wyniki dla badanych wskaźników w czasie globalnego kryzysu oraz spowolnienia związanego z pandemią COVID-19. Z kolei polski sektor bankowy najlepsze wyniki odnotował w okresie globalnego kryzysu, następnie w czasie pandemii COVID-19, a najgorsze w latach 90. XX w.

Dokonując bardziej szczegółowej analizy poziomu rentowności kapitałów własnych, rentowności aktywów i rentowności sprzedaży, z uwzględnieniem sytuacji poszczególnych sektorów bankowych, należy zauważyć, że najwyższe poziomy odchylenia standardowego zostały odnotowane w Polsce – ROE w latach 1990–1994, w Szwecji – ROS w latach 2008–2010; natomiast najniższe dla rentowności aktywów – zarówno, w Polsce, jak i w Szwecji we wszystkich badanych okresach. Wygenerowane przez zbadane sektory bankowe średnie poziomy wskaźnika CI wahały się w przedziale od około 0,5 (w czasie pandemii COVID-19) do ponad 7,0 w latach 1990–1994. Dla tego wskaźnika najwyższy poziom odchylenia standardowego został odnotowany w Szwecji w trakcie kryzysu nordyckiego, natomiast najniższy w Polsce w trakcie pandemii. W porównywanych trzech okresach wartości średnie mnożnika kapitału własnego były na zbliżonym poziomie, tj. w Szwecji około 17, natomiast w Polsce około 12. Jednocześnie w Szwecji najniższe odchylenie standardowe dla mnożnika EM zostało odnotowane w okresie globalnego kryzysu, natomiast w Polsce w okresie kryzysu transformacji. W przypadku wskaźnika WRM wartości przyjmowały zbliżone przedziały – zarówno dla odchylenia standardowego, średniej arytmetycznej, jak i współczynnika zmienności. Weryfikując poziom współczynników zmienności dla sektorów bankowych, widocznymi odbiegającymi od pozostałych były w Polsce ROE oraz WRM w latach 1990–1994, a w Szwecji ROS w trakcie kryzysu nordyckiego oraz EM podczas kryzysu globalnego (por. tabela 2).

W latach 1990–2022 wskaźnik ROE osiągnął wartość w obydwóch badanych krajach na poziomie około 8%. Oznacza to, że z 1 PLN lub SEK zaangażowanego w sektor bankowy kapitału własnego wygenerowano zysk netto w wysokości 0,08 PLN lub SEK. W czasie kryzysów lat 90. XX w. oraz kryzysu globalnego, polski i szwedzki sektor bankowy charakteryzował się mniejszą wartością tego wskaźnika. Z 1 PLN lub SEK zaangażowanego w sektor bankowy kapitału własnego wygenerowano zysk netto mniejszy niż w czasie pandemii. W czasie pandemii zmienność rentowności kapitału własnego była mniejsza niż w pozostałych dwóch badanych okresach. Struktura właścicielska banków w Szwecji zareagowała na kryzys globalny oraz pandemię „poprawnie”, natomiast w Polsce taka reakcja odczuwana była z opóźnieniem. Rentowność aktywów w badanym okresie w Polsce nieznacznie obniżył się w momencie wybuchu pandemii COVID-19. Natomiast w czasie kryzysu globalnego była ona wyższa niż w Szwecji, co należy oceniać poprawnie z punktu widzenia angażowania aktywów w generowaniu zysku netto. Wskaźniki ROS w Szwecji i Polsce przyjmowały tendencje rosnące, co oznaczało wzrost wygenerowanego zysku netto. Taka sytuacja była zjawiskiem świadczącym o dalszym polepszaniu się kondycji finansowej sektorów bankowych, mimo występujących zaburzeń związanych z kryzysami. W przypadku wskaźnika CI wyższa wartość w Szwecji, niż w Polsce, potwierdziła że w badanych latach w mniejszym zakresie polski sektor bankowy

miał możliwość skorzystania z efektów skali. Mnożnik proporcji aktywów ogółem do kapitałów własnych w badanych latach w Szwecji przewyższał wartość wskaźnika odnotowanego dla polskiego sektora bankowego. Potwierdziło to mocniejsze tzw. zlewarowanie tego sektora. Względnie zbliżona wartość wskaźnika rotacji aktywów, potwierdziła stabilną obrotowość majątku ogółem, w tym intensywność jego wykorzystania, mimo zachodzących zmian związanych z wystąpieniem poszczególnych kryzysów (por. tabela 2).

Z badania wynika, że skutki kryzysów dla stabilności sektorów bankowych Polski i Szwecji w trzech badanych okresach były zróżnicowane. Odnotowane poziomy wskaźników analizy Du Ponta w latach 1990–2022 potwierdzają, że kryzysy lat 90. XX w., kryzys globalny oraz spowolnienie gospodarcze po 2019 r. w istotny sposób wpłynęły na kondycję finansową banków w badanych państwach. Sektor bankowy w Szwecji, po doświadczeniach kryzysu bankowego, systematycznie i znacznie poprawiał sytuację finansową. Z kolei polski sektor bankowy sytuację finansową poprawił w umiarkowanym stopniu. Podczas kryzysu nordyckiego oraz kryzysu transformacji sytuacja w bankowości była spowodowana spadkiem koniunktury na rodzimych rynkach. Natomiast po 2008 r. to globalny charakter kryzysu wpłynął na kondycję sektorów bankowych Polski i Szwecji. Z kolei na sytuację badanych sektorów w trakcie pandemii COVID-19 miały wpływ czynniki nieekonomiczne. W warunkach poszczególnych kryzysów sytuacja w Szwecji i w Polsce była zróżnicowana – zarówno wśród dwóch badanych państw, jak i w ujęciu ogólnoświatowym. Wnioski z lat 90. XX w. w Szwecji składały się na przewyciężanie globalnego kryzysu finansowego oraz sytuacji po 2019 r. Natomiast w przypadku polskiego sektora bankowego, o ile reakcja na globalny kryzys była lepsza, o tyle po 2019 r. była podobna do sytuacji z okresu 1990–1994.

Podsumowanie

Sytuacja społeczno-gospodarcza wymaga ciągłej weryfikacji, ze względu na spowolnienia związane z wystąpieniem kryzysów zarówno w ujęciu lokalnym, jak i globalnym. W przypadku Polski i Szwecji uwarunkowania gospodarcze po 1990 r., które posłużyły do dalszej analizy sektorów bankowych tych państw, były odmienne. Polska po kryzysie państw transformacji, a Szwecja po kryzysie nordyckim, zareagowały w odmienny sposób na kolejne kryzysy XXI w., dostosowując realizację polityki gospodarczej do zmieniających się warunków ekonomicznych. Miało to bezpośrednie przełożenie na sytuację na rynkach finansowych, w tym również w sektorze bankowym.

Polski i szwedzki system bankowy charakteryzują zarówno podobieństwa jak i różnice. Z jednej strony zbliżone: realizacja krajowej polityki monetarnej, utrzymanie centralnego nadzoru nad rynkiem finansowym, struktura podmiotowa sektora bankowego z tzw. kluczowymi graczami. Z drugiej strony odmienne: następstwa związane z rozwiązaniem kryzysów lat 90. XX w., tzw. dopuszczenie kapitału zagra-

nicznego. Dodatkowo sektor bankowy w Polsce i Szwecji na przestrzeni lat zmagają się z wyzwaniami m.in. tzw. walką z inflacją przez banki centralne, rosnącą popularnością nowych technologii wśród klientów. Miało to istotny wpływ na utrzymanie dobrej sytuacji finansowej w badanym okresie.

Przeprowadzona analiza przypadku sektorów bankowych badanych państw w latach 1990–2022 potwierdziła prawidłowy poziom wybranych mierników finansowych. Poszczególne wskaźniki ulegały odmiennym wahaniom po 1990 r., jednak nie odbiegały one znacząco od wartości przeciętnych. W Polsce zmiany miały miejsce w większym stopniu w okresie pandemii COVID-19 niż w okresie globalnego kryzysu finansowego. Natomiast w Szwecji w większym stopniu w okresie globalnego kryzysu finansowego niż w okresie pandemii COVID-19. Szwecja w następstwie zdobytego doświadczenia z przeżytych kryzysów nordyckich wyciągnęła wnioski, co skutkowało lepszą reakcją badanego sektora na kolejne kryzysy. Wnioski te mogłyby stanowić dobry przykład przezwyciężania kryzysu dla Polski w kolejnych latach. Mimo to polski i szwedzki sektor bankowy można uznać za względnie stabilny, porównując go do sytuacji ogólnoswiatowej opisywanej w odrębnej literaturze przedmiotu.

Należy mieć świadomość ograniczeń wynikających z przyjętych w artykule założeń. Przeprowadzone rozważania mogą stanowić punkt wyjścia do poszerzenia badań, które mogłyby służyć regulatorom rynku, instytucjom nadzorczym, a także samym bankom.

Bibliografia

- Abreu E., Kimura H., Sobreiro V. (2019), *What is going on with Studies on Banking Efficiency?*, „Research in International Business and Finance”, 47.
- Aldasoro I., Fender I., Hardy B., Tarashev N. (2020), *Effects of Covid-19 on the Banking Sector: The Market's Assessment*, Bank for International Settlements, BIS Bulletin No. 12, Basel.
- Anderton R., Tewolde T. (2011), *The global financial crisis, trying to understand the global trade downturn and recovery*, European Central Bank Working Paper Series No 1370 / AUGUST 2011, Frankfurt am Main.
- Barik T. (2022), *Yes Bank Crisis – A Critical Analysis on Causes, Effects & Recommendations*, „International Journal of Multidisciplinary Research Configuration”, 2(3), July.
- Baszyński A. (2014), *Koncentracja i konkurencja w sektorach bankowych transformujących się krajów europejskich: studium teoretyczno-empiryczne*, Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.
- Belka M. (2013), *How Poland's EU membership Helped Transform its Economy*, Occasional Paper No. 88.
- Berglund T., Makinen M. (2019), *Do banks learn from financial crisis? The experience of Scandinavian banks*, „Research in International Business and Finance”, 47.
- Bernanke B. (2018), *The real effects of disrupted credit: evidence from the global financial crisis*, „Brookings Papers of Economic Activity”, vol. 49, issue 2 (Fall).

- Bhatia V., Basu S., Mitra S., Dash P. (2018), *A review of bank efficiency and productivity*, OPSE-ARCH 55.
- Black L., Correa R., Huang X., Zhou H. (2016), *The systemic risk of European banks during the financial and sovereign debt crises*, „Journal of Banking & Finance”, 63.
- Bolt W., Humphrey D. (2010), *Bank competition efficiency in Europe: a frontier approach*, „J. Bank. Finance”, 34(8).
- Brandal N., Bratberg O., Thorsen D.E. (2013), *The Nordic model of social democracy*, London: Palgrave Macmillan.
- Buckley R., Avgouleas E., Arner D. (2018), *Three major financial crises: what have we learned?*, AIFL Working Paper No. 31, Hong Kong.
- Chojecki T., Matysek-Jędrych A. (2003), *Bankowość elektroniczna w europejskich systemach bankowych: Szwecja*, „Bank i Kredyt”, kwiecień.
- Claessens S., Kose M.A. (2013), *Financial crises: explanations, types, and implications*, IMF Working Paper WP/13/28, International Monetary Fund, Washington.
- Company Fact Sheet Nasdaq Stockholm AB 2024. Pozyskano z: www.nasdaqomxnordic.com (dostęp 20.01.2025).
- Copenhagen Economics (2024), *Competition in the Swedish banking sector*, Copenhagen.
- Corbae D., Levine R. (2019), *Competition, stability, and efficiency in the banking industry*, Brussels: European Central Bank.
- Edvinsson R., Jacobson T., Waldenström D. (eds.), (2020), *Banking, Bonds, National Wealth, and Stockholm House Prices, 1420–2020*, Stockholm: Sveriges Riksbank.
- European Banking Federation (2023), *Polish banking sector Report*, Brussels.
- European Banking Federation (2022), *Banking in Europe: EBF Facts & Figures 2022*, Brussels.
- Europejski Bank Centralny (2024), *Raport o Konwergencji Europejskiego Banku Centralnego*, Bruksela.
- Feldstein M. (2011), *The Euro and European Economic Conditions*, Working Paper 17617, National Bureau of Economic Research, Cambridge.
- Ferreira C. (2023), *Competition and Stability in the European Union Banking Sector*, „International Advances in Economic Research”, Volume 29.
- Fitchratings for Bank 2023, www.fitchratings.com (dostęp 15.01.2025).
- Guibourg G., Segendorff B. (2007), *A note on the price- and cost structure of retail payment services in the Swedish banking sector 2002*, „Journal of Banking & Finance”, Volume 31, Issue 9, September.
- Harasim J. (2009), *Bankowość detaliczna w Polsce*. Warszawa: Wydawnictwo CeDeWu.
- Havrylchuk O. (2004), *Consolidation of the Polish banking sector: consequences for the banking institutions and the public*, „Economic Systems”, Volume 28, Issue 2, June.
- Hedstrom A., Uddin G., Rahman M., Sjo B. (2024), *Systemic risk in the Scandinavian banking sector*, „International Journal of Finance & Economics”, Volume 29, Issue 1, January.

- Heritage Foundation (2020), *Index of Economic Freedom 2020*, Washington.
- Honkapohja S. (2012), *The 1980s financial liberalization in the Nordic countries*, Discussion Bank of Finland Papers 36 2012, Helsinki: Bank of Finland.
- Iwanicz-Drozdowska M., Nowak A. (2024), *Konkurencyjność sektora bankowego w Polsce na tle sektorów bankowych krajów UE*, „Studia i prace Kolegium Zarządzania i Finansów”, 198.
- Jonung L. (2009), *Vad sager var historia om finanskriser?*, „Ekonomisk Debatt”, nr 4, argang 37.
- Kata R., Chmiel J. (2019), *Rozwój sektora bankowego w krajach Europy Środkowo-Wschodniej*, PEFIM, 21 (70).
- Kluza S., Walczyk K. (red.), (2020), *20 lat koniunktury w sektorze bankowym – z badań Instytutu Rozwoju Gospodarczego SGH*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.
- Komisja Nadzoru Finansowego: www.knf.gov.pl (dostęp 15.01.2025).
- Kopiński A. (2016), *Analiza rentowności wybranych banków komercyjnych w Polsce*, Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Lublin – Polonia. Sectio H – Oeconomia, vol. 50, nr 4.
- Kowalski T. (2013), *Globalization and transformation in Central European countries: The case of Poland*, Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.
- Kowalski T., Staniszevska D. (1998), *Efektywność operacyjna banków w Polsce w latach 1994–1996*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, Rok LX, zeszyt 3, 4.
- Kristiansen G., Cotten S. (2020), *National banking market assessment Sweden, Sector comment financial institutions 2020*, Oslo: Nordic Credit Rating.
- Laeven L., Valencia F. (2020), *Systemic banking crises database II*, „IMF Economic Review”, 68.
- Lag (2004: 297) om bank- och finansieringsrörelse.
- Leśniewski L. (2015), *Rynki finansowe Danii, Finlandii i Szwecji w czasie globalnego kryzysu oraz kryzysów lat 80. i 90. XX wieku*, Prace Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Gdańsku, Tom 39.
- Leśniewski L. (2019), *Reakcje gospodarek nordyckich na kryzys globalny*, „Studia i Materiały. Miscellanea Oeconomicae”, Rok 23, Nr 2.
- Leśniewski L. (2020), *Współczesna gospodarka Danii, Finlandii i Szwecji*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Mannasoo K., Mayes D.G. (2009), *Explaining bank distress in eastern European transition economies*, „Journal of Banking and Finance”, 33.
- Międzynarodowy Fundusz Walutowy: www.imf.org (dostęp 10.01.2025).
- Miklaszewska E. (2023), *Problemy stabilności dużych banków: lekcje z doświadczeń kryzysów finansowych*, „Bezpieczny Bank”, 92(3).
- Miklaszewska E., Kil. K. (2023), *The impact of the COVID-19 pandemic on bank stability and performance in the CEE region*, [w:] *COVID-19 and European banking performance*, P. Wachtel, E. Miklaszewska, London: Routledge.
- Mishkin F.S. (2001), *Ekonomika pieniądza, bankowości i rynków finansowych*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Murinde V., Rizopoulos E., Zachariadis M. (2022), *The impact of the FinTech revolution on the future of banking: Opportunities and risks*, „International Review of Financial Analysis”, 81 102103.

Narodowy Bank Polski: www.nbp.pl (dostęp 14.01.2025).

Nowiak W. (2011), *Nordycki model „welfare state” w realiach XXI wieku*, Poznań: UAM Wydawnictwo Naukowe.

Organisation for Economic Co-operation and Development (2020), *OECD Economic Surveys SWEDEN*, Paris.

Organisation for Economic Co-operation and Development (2020), *OECD Economic Surveys Poland*, Paris.

Ozili P. (2023), *Causes and Consequences of the 2023 Banking Crisis*, „SSRN Electronic Journal”, May.

Pawłowska M. (2015), *Wskaźniki koncentracji jako miary konkurencji w sektorze bankowym*, „Kwartalnik Kolegium Ekonomiczno-Społecznego Studia i Prace”, 3 (2).

Pawłowska M. (2016), *Does the size and market structure of the banking sector have an effect on the financial stability of the European Union?*, „The Journal of Economic Asymmetries”, Volume 14, Part A, November.

Rakhmatilla T. (2021), *Factors affecting the liquidity of commercial banks*, „International Journal of Economics, Commerce and Management United Kingdom”, Vol. IX, Issue 4.

Reichardt A. (2011), *Poland and the Global Economic Crisis: Observations and Poland and the Global Economic Crisis: Observations and Reflections in the Public Sector*, „Journal of Finance and Management in Public Services”, Volume 10, Number 1.

Schweiger C., Magone J. (2017), *The Effects of the Eurozone Sovereign Debt Crisis*, London: Routledge.

Sepp J. (2011), *The Economy and Economics after Crisis*, Berlin: Berliner Wissenschafts-Yerlag.

Shamshadali P., Abdul Gafoor C.P., Daimari P. (2024), *Mapping the future of banking crisis research: Key contributors and emerging areas*, „Latin American Journal of Central Banking”, March.

Sobolewski M., Stępień K. (2015), *Zmiany efektywności banków w Polsce w latach 1996–2009*, „Modern Management Review”, 20 (22/3).

Svenska Bankföreningen: www.financesweden.se (dostęp 14.01.2025).

Svenska Bankföreningen (2024), *Bankerna i Sverige*, Stockholm.

Sveriges Riksbank: www.riksbank.se (dostęp 14.01.2025).

Świdarska J. (red.), (2013), *Współczesny system bankowy*, Warszawa: Difin.

Tran S., Nguyen D., Nguyen L. (2022), *Concentration, capital, and bank stability in emerging and developing countries*, „Borsa Istanbul Review”, 22–6.

Tropeano D. (2018), *Financial Regulation in the European Union After the Crisis*, London: Routledge.

United Nations Development Programme (2020), *Human Development Report 2020*, New York.

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe.

Vittas D. (1991), *Measuring commercial bank efficiency*, Working paper 806, World Bank, Washington.

World Bank (2022), *The Global Findex Database 2021*, Washington.

World Economic Forum (2020), *Global Competitiveness Report 2020*, Geneva.

Związek Banków Polskich (2024), *Raport o sytuacji ekonomicznej banków, Banki 2023*, Warszawa.